

Бечко П. К.

*к.е.н., професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва, Україна;
e-mail: petro19500807@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0928-4778*

Барабаш Л. В.

*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва, Україна;
e-mail: Lesly-z@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4836-8950*

Бондаренко Н. В.

*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва, Україна;
e-mail: nv_bondarenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5603-8356*

Власюк С. А.

*к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва, Україна;
e-mail: vlasiuks@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3416-3444*

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Анотація. Оподаткування доходів фізичних осіб є одним з найбільших секторів податкової системи. Механізм його оподаткування поширюється на усіх громадян держави, а тому цей податок є дієвим елементом реалізації державної соціальної політики. Однак в Україні на сучасному етапі ця функція податку на доходи фізичних осіб не реалізовується.

Саме тому метою статті стало дослідження чинного в Україні механізму оподаткування доходів фізичних і пошук напрямів його вдосконалення з метою посилення соціальної спрямованості цього сектору оподаткування.

Податок на доходи фізичних осіб в Україні відіграє важливу роль у наповненні бюджетів різних рівнів. Однак детальне дослідження механізму його функціонування виявило низку проблем, що провокують значне соціальне розшарування населення, знижують рівень плато- і податкоспроможності громадян і сприяють формуванню високого рівня тіньових доходів. Так, у 2010—2016 рр. рівень останні зріс на 22 відсотки.

Попри, здавалося б, широку базу оподаткування і лояльну ставку податку на доходи фізичних осіб, в Україні відзначається низький рівень частки податків на заробітну плату у валовому внутрішньому продукті держави, що свідчить про значні обсяги ухилення від оподаткування в цій сфері. Зокрема, 2016 року в Україні він становив 5,8 %, у той час як у країнах Європи — у середньому 18,6 %.

Виявлені недоліки сприяли формуванню пропозицій з поліпшення механізму оподаткування доходів фізичних осіб. Так, першим кроком названо приведення показника неоподаткованого мінімуму до рівня прожиткового мінімуму. Для посилення соціальної функції цього сектору оподаткування слід ввести прогресивну систему ставок податку, виходячи з обсягів отримуваних доходів. Наступним стане врахування коефіцієнта сімейного оподаткування при визначенні бази оподаткування. На підставі вдосконалення окреслених елементів запропоновано механізм поетапної реалізації концепції сімейного оподаткування, що має змінити чинну систему оподаткування доходів фізичних осіб.

Запропоновані вдосконалення сприятимуть оптимізації рівня соціального спрямування оподаткування доходів фізичних осіб, підвищенню рівня життя громадян, зниженню рівня тіньового сектору і зростанню доходів бюджетів різних рівнів.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, сімейне оподаткування, неоподатковуваний мінімум, прожитковий мінімум, соціалізація оподаткування.
Формул: 1; рис. 2; табл. 3; бібл. 13.

Bechko P. K.

*Ph. D. of Economics, Professor,
Professor of Department of Finances, Banking and Insurance
Uman National University of Horticulture, Ukraine;
e-mail: petro19500807@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0928-4778*

Barabash L. V.

*Ph. D. of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finances, Banking and Insurance
Uman National University of Horticulture, Ukraine;
e-mail: Lesly-z@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4836-8950*

Bondarenko N. V.

*Ph. D. of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finances, Banking and Insurance
Uman National University of Horticulture, Ukraine;
e-mail: nv_bondarenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5603-8356*

Vlasiuk S. A.

*Ph. D. of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finances, Banking and Insurance
Uman National University of Horticulture, Ukraine;
e-mail: vlasiuks@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3416-3444*

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE SOCIAL DIVERSITY OF INCOME TAXATION OF PRIVATE INDIVIDUALS IN UKRAINE

Abstract. Taxation of personal income is one of the largest sectors of the tax system. The mechanism of its taxation applies to all citizens of the state and, therefore, this tax is an effective element of the implementation of state social policy. However, in Ukraine, at the present stage, this function of the personal income tax is not implemented.

That is why the purpose of the article was to study the current mechanism of taxation of personal incomes in Ukraine and to find directions for its improvement in order to strengthen the social orientation of this sector of taxation.

The tax on personal income in Ukraine plays an important role in filling budgets of different levels. However, a detailed study of the mechanism of its functioning revealed a number of problems that provoke a significant social stratification of the population, reduce the level of payment and tax capacity of citizens and contribute to the formation of a high level of shadow income. So, the last mentioned increased by 22 per cent in 2010-2016.

Despite these emingly broad base of taxation and the loyal rate of personal income tax, Ukraine has a low share of wage taxes in the gross domestic product of the state. This indicates significant volumes of tax evasion in this area. In particular, in 2016 it amounted to 5.8% in Ukraine, while its average value in Europe is 18.6 per cent.

The revealed shortcomings contributed to the formation of proposals to improve the mechanism of taxation of individuals' incomes. Thus, the first step is the reduction of the non-taxable minimum to the subsistence minimum. In order to strengthen the social function of this sector of taxation, a progressive system of tax rates should be introduced, based on the volume of received income. Taking into account the coefficient of family taxation in determining the tax base will be next. The mechanism of phased implementation of the concept of family taxation is proposed on the basis of perfection of the above elements. This should change the current system of personal income taxation.

Proposed improvements will help to optimize the social level of taxation of individuals' incomes, increase the living standards of citizens, reduce the level of the shadow sector and increase the income of budgets of different levels.

Keywords: personal income tax, family taxation, non-taxable minimum, subsistence minimum, socialization of taxation.

GEL Classification: H24, H30

Formulas: 1; fig.: 2; tabl.: 3; bibl.: 13.

Бечко П. К.

к.е.н., профессор,

*профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Уманского национального университета садоводства, Украина;
e-mail: petro19500807@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0928-4778*

Барабаш Л. В.

к.е.н., доцент,

*доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Уманского национального университета садоводства, Украина;
e-mail: Lesly-z@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4836-8950*

Бондаренко Н. В.

к.е.н., доцент,

*доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Уманского национального университета садоводства, Украина;
e-mail: nv_bondarenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5603-8356*

Власюк С.А.

к.е.н., доцент,

*доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Уманского национального университета садоводства, Украина;
e-mail: vlasiuks@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3416-3444*

ПУТИ УСИЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В УКРАИНЕ

Аннотация. В современных экономических условиях Украины наблюдается значительное расслоение населения по уровню и объему доходов. Данный факт свидетельствует о низком уровне реализации социальной политики в государстве, а также о превалировании фискальных целей в налогообложении над социальными.

Проведенные в статье исследования действующего в Украине механизма налогообложения доходов физических лиц с позиции усиления его социальной направленности и соответствия принципу социальной справедливости позволили предложить ключевые моменты оптимизации в данном направлении, а также способствовали разработке основ концепции семейного налогообложения с целью его внедрения на отечественных просторах.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, семейное налогообложение, необлагаемый налогом минимум, прожиточный минимум, социализация налогообложения.

Формул: 1; рис. 2; табл. 3; библиограф.: 13.

Вступ. Оподаткування доходів фізичних осіб є однією з пріоритетних складових збалансованої політики держави у соціальному секторі. Підтвердженням цього є прописане в Конвенції МОП № 117 «Про основні цілі та норми соціальної політики», де зазначено: «...всяка політика повинна, перш за все, спрямовуватися на досягнення добробуту і розвитку населення, а також на заохочення його прагнення до соціального прогресу» [1].

Проте в Україні, незважаючи на законодавчо встановлене оподаткування доходів фізичних осіб і прописаний принцип соціальної справедливості, наразі відсутня цілісна

концепція формування соціальної спрямованості даного податку. Хоча, відповідно до статті 46 Конституції України, «...громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їм гідного життя, вільного розвитку людини, послідовного підвищення рівня життя населення та зниження соціальної нерівності, забезпечення загальної доступності основних соціальних благ, перш за все, якісної освіти, медичного і соціального обслуговування» [2].

Наведені твердження та існуючі протиріччя підкреслюють актуальність питання посилення соціальної ролі податку на доходи фізичних осіб. А тому метою представленої статті є окреслення діючого механізму функціонування зазначеного податку та пропозиції щодо вдосконалення його елементів з метою посилення соціальної спрямованості останнього в умовах все більшого розмежування доходів громадян і верств населення.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Питання соціалізації податків вже давно набуло актуальності. Так, важливість соціальної складової оподаткування доходів фізичних з позиції гармонізації податків у країнах ЄС підкреслювали S. Skrzypek-Ahmed and T. Wołowiec [3]. Необхідність перегляду норм функціонування досліджуваного податку у країнах, що розвиваються, з метою спрямування його на зменшення соціальної нерівності висвітлюється у напрацюваннях R. Birdand E. Zolt [4]. Вагомий вплив податку на доходи фізичних осіб на горизонтальну та вертикальну справедливість в оподаткуванні відзначає також Н. Šimović [5]. Риторичні питання можливості активізації соціальної справедливості в оподаткуванні в цілому піднімали О. Тропіна й О. Гонта [6]. І загалом, слід відзначити той факт, що все частіше в економічних і політичних колах різних країн постає питання зниження податкового тиску на працівників і підвищення рівня соціалізації податку на доходи фізичних осіб. Зокрема, мова щодо цього велася М. Тернбуллом наприкінці 2017 року перед бізнес-радою Австралії [7].

Тому даний науковий пошук присвячено висвітленню недоліків чинного в Україні механізму оподаткування доходів фізичних осіб та окресленню пріоритетних напрямів оптимізації з метою посилення його соціального спрямування.

Під час дослідження використовувалася низка методів наукового дослідження, зокрема: графічний і ретроспективний — під час дослідження рівня приховуваних доходів в Україні та вивченні коливань коефіцієнта Джині і частки податків на оплату праці у ВВП; порівняння — для співставлення результатів досліджуваної проблеми, отриманих в Україні та зарубіжних країнах; абстрактно-логічний — для розробки та формування пропозицій, що сприятимуть посиленню соціальної спрямованості в оподаткуванні доходів фізичних осіб, а також висновків проведеного дослідження.

Результати дослідження. У більшості країн світу дохідна частина бюджету значною мірою залежить від надходжень прибуткового податку (податку на доходи фізичних осіб), а тому йому надається особливе значення у вирішенні соціальних проблем суспільства. Адже соціальна функція податків і соціальна спрямованість механізму оподаткування доходів фізичних осіб, спрямовані на перерозподіл суспільного блага, створюють стимули та ресурси для досягнення високих життєвих стандартів на основі соціальної рівності та справедливості.

У той же час, відповідно до чинного податкового законодавства, у вітчизняному механізмі оподаткування доходів фізичних осіб не врахована основна особливість цього податку — розмір отриманих доходів кожною окремо взятою особою та її платоспроможність. Хоча, як зазначалося вище, базисом оподаткування доходів фізичних осіб повинні слугувати, насамперед, соціальна функція і соціальна спрямованість, в основу яких покладається соціальна справедливість не тільки відносно індивіда, але й сім'ї, як єдиного господарюючого суб'єкту. Адже ще А. Сміт дотримувався такої тези, що «...справедливість є однією з найбільш важливих принципів оподаткування» [8].

Проведені дослідження вітчизняного механізму оподаткування доходів фізичних осіб дають змогу стверджувати, що в нині чинному варіанті він не відповідає ні конституційним ознаками соціальної держави, ні принципам соціальної справедливості. Тому, з соціально-економічної точки зору, стимулюючий ефект від запровадження уніфікованої шкали

оподаткування доходів для всіх верств фізичних осіб, без врахування розміру самих доходів, призводить до того, що високооплачувані платники мають преференцію в оподаткуванні, а сам ефект зниження податків вельми обмежений. Таким чином зниження податкового навантаження відобразилося лише відносно платників з високим рівнем доходів, не вплинувши в цілому на основну масу платників податку. А в цілому такий підхід не відповідає постулатам соціальної справедливості й унеможливує ефективну соціальну спрямованість оподаткування, що призводить до посиленого розшарування суспільства та ухилення від оподаткування.

Доказами цього слугує показник рівня тіньової економіки, фактично — рівень приховуваних доходів населення, за методом «Витрати населення-роздрібний товарооборот», удосконалений шляхом врахування показників надання «тіньових» комерційних послуг і включення обсягу продажу домогосподарствами сільськогосподарської продукції на неформальних ринках, і диференціація доходів домогосподарств за коефіцієнтом Джині (рис. 1).

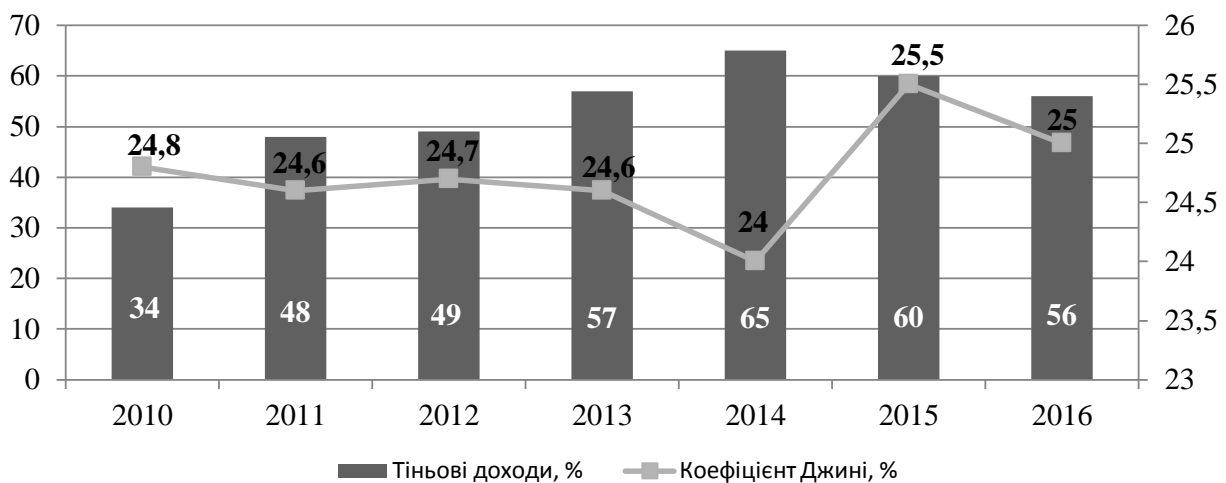


Рис. 1. Рівень приховуваних доходів населення і розподіл доходів домогосподарств за індексом Джині в Україні у 2010—2016 рр., %

Джерело: [9;10]

Також проведені дослідження щодо адміністрування податку на доходи фізичних осіб відповідно до нині чинного Податкового кодексу України свідчать про складність і незручність при його обчисленні. Так, низка складових алгоритму з обчислення цього податку призводять до численних арифметичних дій при обрахуванні. Це, зокрема, прив'язка до мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму станом на початок року та складна система надання податкової соціальної пільги, що потребує додаткових офіційно підтверджених документів на право її застосування. При цьому податковий агент «бухгалтерія роботодавця» не несе жодної відповідальності за представлені документи. Відтак виявити порушення в наданих документах можливо лише при документальних перевірках зі сторони фіскальних органів. А внаслідок того, що наразі на документальні перевірки окремих суб'єктів господарювання накладено мораторій, то мають місце численні порушення у даній сфері. Аналогічна ситуація спостерігається і при застосуванні податкової знижки, обчисленої за даними річної Декларації про доходи фізичної особи. З огляду на такий підхід можна зробити висновок, що в Україні в даному секторі оподаткування має місце орієнтація переважно на фіскальну функцію, внаслідок чого і порушується принцип соціальної справедливості.

Суттєвим недоліком оподаткування фізичних осіб в Україні є відсутність неоподаткованого мінімуму, на відміну від низки країн світу, де такий показник неодмінно присутній. При цьому зарубіжним досвідом вважається правомірним і навіть необхідним

прирівнювання згаданого показника до реального прожиткового мінімуму, необхідного індивіду для нормальної життєдіяльності.

Зважаючи на вищезначене, вважаємо, що реформування оподаткування доходів фізичних осіб в Україні слід розпочати, в першу чергу, з введення в означений механізм оподаткування показника неоподаткованого мінімуму, який би відповідав прожитковому мінімуму, розрахованому на початок кожного фінансового року. При цьому його слід використовувати не лише при формуванні системи відрахувань, пільг і податкових кредитів, а й, за прикладом зарубіжних країн, в якості основного вирахування з сукупного доходу. Це правило впливає з принципу оподаткування податком «чистого» доходу, до якого не входить сума в мінімальному розмірі, що необхідна на підтримку здоров'я і життєдіяльності громадян.

Ще одним спірним моментом у вітчизняному оподаткуванні доходів фізичних осіб є застосування єдиної ставки податку до різних за обсягом доходів, що також не податкоспроможність платника. Вирішити цю проблему можливо тільки при впровадженні системи прогресивного оподаткування, оскільки величина відрахувань за сучасного методичного підходу обчислення досліджуваного податку економічно не обґрунтована та не має істотного стимулюючого значення для платника податків, а відтак — не забезпечує належну диференціацію споживання.

Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб свідчить про позитивні тенденції застосування прогресивного оподаткування, за допомогою якого можливо здійснити перерозподіл благ, спрямувати ресурси на реалізацію програми соціальної підтримки населення, оскільки за рахунок підвищених ставок оподаткування доходів, особливо в частині надприбутків, забезпечується соціальна програма держави. Тому вважаємо, що, з огляду на специфіку української економіки, необхідно повернутися до застосування прогресивного механізму оподаткування доходів фізичних осіб, завдяки якому буде знято навантаження з соціально незабезпечених верств населення. Як доказ – низька частка податків з оплати праці у ВВП України в порівнянні з показниками окремих європейських держав (рис. 2).

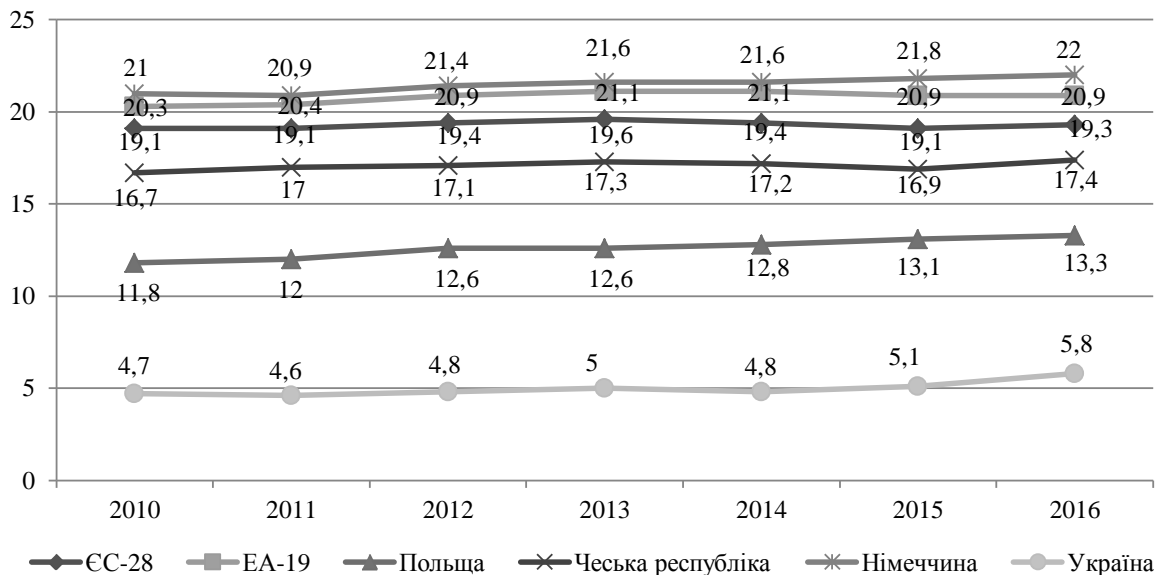


Рис. 2. Динаміка частки податків на оплату праці у ВВП країн Європи й України у 2010-2016 рр., %
Джерело [11;12;13]

Таким чином, удосконалення соціального спрямування механізму оподаткування доходів фізичних осіб в умовах української дійсності є необхідними і полягають вони у запровадженні прогресії в ставках цього податку через встановлення вищої ставки до

найвищих доходів, виходячи з об'єктивної величини неоподаткованого мінімуму, прирівняного до прожиткового мінімуму. Пропонована шкала ставок представлена у табл.1.

Таблиця 1

Запропонована прогресивна шкала ставок податку
з доходів фізичних осіб в Україні

№ з/п	Обсяг доходу	Ставка податку, %
1.	Не перевищує один прожитковий мінімум	Не оподатковується
2.	До 10 прожиткових мінімумів	18%
3.	Від 10 до 15 прожиткових мінімумів	20%
4.	Від 15 до 20 прожиткових мінімумів	30%
5.	Більше 20 прожиткових мінімумів	40%

Джерело: розроблено авторами

Проте застосування прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб потребує створення правових інструментів для контролю за доходами платників податків і особливо — їх витрат за здійсненими операціями. Ефективним методом боротьби з ухиленням від сплати податків є використання системи контролю щодо відповідності витрат на споживання фізичних осіб рівню їх доходів, що ґрунтується на використанні непрямих методів оцінки доходів платника податку на основі їх витрат і узагальнених показників способу життя. Прототипом для її формування може стати досвід Франції, де створена розгалужена система попереднього відбору декларацій фізичних осіб для більш детальної перевірки. Вона базується на тісній співпраці фіскальних органів, митниці, жандармерії, спецслужб, а також найбільших державних компаній — «Газ де Франс», «Електрисите де Франс» тощо. Фіскальні органи мають доступ до інформаційної бази комерційних банків, одержуючи відомості про всі відкриті рахунки та переказ великих грошових сум. У їх розпорядженні є бази даних про всі угоди з нерухомістю, транспортними засобами, антикваріатом, коштовностями тощо. Така система дає змогу, з одного боку, цілеспрямовано виявляти ймовірних порушників податкового законодавства і кандидатів для посиленого контролю декларацій, а з іншого — створює передумови невідворотності покарання за податкові правопорушення.

Відтак, зважаючи на пропонований зарубіжний досвід, практичне значення має застосування шкали оцінки доходів, завдяки якій фіскальні органи зможуть безпосередньо обчислювати податок за умови неподання фізичною особою декларації, а також проводити звірку заявлених доходів, що дасть змогу істотно посилити контроль за представленими платником податку даними.

У зарубіжних країнах впродовж тривалого періоду успішно застосовується сімейне оподаткування, яке дає можливість раціонально та справедливо оподатковувати доходи фізичних осіб з врахуванням кількості дітей, їх віку, утримання дітей-інвалідів тощо. Така система оподаткування доходів фізичних осіб дає змогу максимально реалізувати принцип справедливості, враховуючи особливості кожної конкретної сім'ї як платника податків. В умовах існуючої соціально-економічної ситуації в Україні, безробіття та соціальної незахищеності більшої частини населення, впровадження практики сімейного оподаткування могло б забезпечити справедливий перерозподіл податкового навантаження між платниками з різним складом сімей і потребами. При цьому максимальний податковий ефект (економія) використання практики сімейного оподаткування може бути досягнута шляхом обчислення оподаткованого доходу сімей з різними доходами, особливо при наявності в сім'ї незахищених (пенсіонери, інваліди, діти) та малозабезпечених членів сім'ї.

Тому на етапі реформування чинного законодавства, перш за все, необхідна розробка концепції розвитку сімейного оподаткування, яка повинна враховувати як загальносвітовий досвід, так і специфічні особливості державної системи України. Відтак перехід до повноцінного сімейного оподаткування повинен здійснюватися поетапно, шляхом

проведення ряду заходів, що стосуються зміни законодавства і механізму справляння податку (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи реалізації концепції сімейного оподаткування

Етап	Передбачувані заходи
I	- запровадження часткового спільного оподаткування доходів подружжя; - визначення умов, за наявності яких подружжя має право вибирати спільне оподаткування; - розробка та впровадження «сімейної» податкової декларації; - запровадження порядку сплати податку протягом року (за участю податкових агентів або без їх участі) та його коригування після закінчення року (при наданні соціальних і майнових податкових відрахувань); - впровадження порядку індексації відрахувань на рівень інфляції; - вдосконалення переліку необхідних сімейних витрат і умов, за яких вони враховуються як зменшення оподатковуваної бази.
II	перехід неоподаткованого мінімуму при обчисленні податку до реального розміру прожиткового мінімуму
III	- запровадження порядку приєднання членів сім'ї і матеріально залежних осіб до подружжя; - встановлення умов приєднання осіб до подружжя відповідно до підтверджуючих документів; - розробка та впровадження системи збору, зберігання, обміну інформацією щодо групи осіб, що об'єднуються з метою оподаткування; - модифікація спільної декларації; - внесення змін у законодавство з порядку застосування відповідальності за податкові правопорушення.
IV	- запровадження порядку спільного оподаткування сім'ї шляхом встановлення кола осіб, які належать до членів сім'ї і умов їх об'єднання з метою оподаткування, спираючись на сімейне законодавство; - встановлення переліку загальних (сімейних) витрат, що підлягають відрахуванню з доходів сім'ї при визначенні бази оподаткування; - встановлення ставок оподаткування залежно від кількісних і інших характеристик сім'ї.

Джерело: розроблено авторами

У таблиці 3 представлена запропонована шкала коефіцієнтів сімейного оподаткування, основним призначенням якої є виявлення фактичної здатності окремого платника до сплати податку, враховуючи його сімейний стан і кількість непрацездатних осіб, що перебувають на його утриманні. Застосування системи сімейних коефіцієнтів має своїм результатом зниження податкового тягаря на окрему сім'ю.

Таблиця 3

Запропонована шкала коефіцієнтів сімейного оподаткування доходів фізичних осіб

Статус	Коефіцієнт
Сім'я без дітей (самотні особи)	1,0
Сім'я на утриманні якої одна дитина	1,1
Сім'я на утриманні якої двоє дітей	1,2
Сім'я на утриманні якої троє дітей	1,3
Сім'я на утриманні якої більше трьох дітей	1,4
Сім'я на утриманні якої одна дитина інвалід до 18 років	1,5
Сім'я на утриманні якої двоє дітей інвалідів до 18 років	1,6

*запропоновано авторами

Таким чином, методика розрахунку набуде наступного вигляду:

$$\text{ПДФО} = (Д - \text{НМ} \times К) \times C_{\text{п}}, \text{ де} \quad (1)$$

ПДФО — сума податку на доходи фізичних осіб;

Д — сума нарахованого доходу;

НМ — сума неоподаткованого мінімуму, що вираховується з нарахованого доходу;

К — коефіцієнт, що застосовується до платника відповідно особливостей його сім'ї;

C_п — ставка податку, визначена відповідно до обсягу доходу.

Застосування наведених коефіцієнтів дозволяє максимально врахувати сімейний стан та особливості платника податків. При рівному сукупному доході сума сплачуваного податку буде нижче для сім'ї, що має дітей. Передбачуваний порядок обчислення податку забезпечить скорочення величини зобов'язань для сім'ї, що має суттєві відмінності в обсягах одержуваних доходів.

Висновки. Нині у світі все більшої гостроти набуває проблема посилення соціальної спрямованості оподаткування, особливо — у сфері оподаткування доходів фізичних осіб.

В Україні ця проблема є однією з найгостріших, адже, як показало проведене дослідження, з 2010 р. по 2016 р. частка тіньових доходів населення зросла з 34 % до 56 %, а коефіцієнт Джині — з 24,8 % до 25,0 % відповідно. Все це свідчить про недосконалість існуючої системи оподаткування доходів фізичних осіб, а основними її причинами є, перш за все, відсутність показника неоподатковуваного мінімуму, що мав би виконувати основну регулюючу та соціальну роль, а також недоцільність застосування пропорційної ставки податку в умовах, що нині склалися в Україні. Саме означені проблеми призвели до того, що частка податків на оплату праці в Україні становила у 2010 р. 4,7 % і в 2016 р. — 5,8 %, в той час як середні значення у зазначені періоди по досліджуваних країнах Європи фіксувалися на рівні 17,8 % та 18,6 % відповідно.

Тому одним з пріоритетних напрямів посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні вважаємо поетапне запровадження системи сімейного оподаткування. Передумовою її впровадження має стати розробка науково обґрунтованого рівня неоподатковуваного мінімуму, який повинен прирівнюватися до показника прожитого мінімуму. Наступним кроком має стати введення прогресивної шкали ставок податку та врахування при обчисленні бази оподаткування сімейного коефіцієнту.

Перехід до сімейного оподаткування з використанням показника неоподатковуваного мінімуму в рамках реформування оподаткування доходів фізичних осіб дасть змогу збалансувати обсяги соціальної допомоги і виплат, розширить можливості фізичних осіб щодо використання соціальних і майнових податкових відрахувань, а також забезпечить підвищення рівня життя населення та зростання надходжень від оподаткування доходів фізичних осіб до бюджетів різних рівнів.

Окрім зазначеного, запропонований підхід сприятиме посиленню соціального спрямування податку на доходи фізичних осіб, а запровадження механізму спільного (сімейного) оподаткування сприятиме усуненню низки недоліків чинної системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Література

1. Конвенція про основні цілі та норми соціальної політики № 117 : ратифіковано Законом № 692-VIII від 16.09.2015 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_016.
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>.
3. Skrzypek-Ahmed S. Problemy harmonizacji opodatkowania opodatkowania dochodów osób fizycznych u krajach UE / S. Skrzypek-Ahmed, T. Wołowiec // *Zeszyty Naukowe WSEI*. — 2015. — № 10 (1). — P. 77—105. — (Seria : *Ekonomia*).
4. Bird R. M. The Limited Role of the Personal Income Tax in Developing Countries [Electronic resource] / R. M. Bird, E. M. Zolt // *Journal of Asian Economics*. — 2005. — № 6. — Vol. 16. — P. 928—946. — Available at : <https://econpapers.repec.org/paper/tpitpwps/0508.htm>.
5. Šimović H. Effect of expenditures in personal income taxation on horizontale equity in Croatia [Electronic resource] / H. Šimović // *Working Paper Series Paper*. — 2012. — № 12-03. — Available at : <https://hrcak.srce.hr/file/201682>.
6. Тропіна О. Соціальні аспекти формування ефективної податкової політики / О. Тропіна, О. Гонта // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. — 2012. — Вип. 138. — С. 5—8.
7. Grattan M. In come tax relief on Turnbull's agenda [Electronic resource] / M. Grattan // *The Conversation*. — 2017. — November 20. — Available at : <http://theconversation.com/income-tax-relief-on-turnbulls-agenda-87794>.
8. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / А. Сміт. — Київ : Наш формат, 2018. — 722 с.
9. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

10. Мировой атлас данных. Украина — Коэффициент Джини [Электронный ресурс] / Кноема. — 2016. — Режим доступа : <https://knoema.ru/atlas>.

11. Доходи бюджету [Електронний ресурс] // Ціна держави. — 2018. — Режим доступу : <http://cost.ua/budget/revenue>.

12. Валовой внутренний продукт [Электронный ресурс] // Минфин. — 2018. — Режим доступа : <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp>.

13. Taxation trends in the European Union [Electronic resource] / European Commission. — 2018. — Available at : https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en.

Стаття рекомендована до друку 10.09.2018

© Бечко П. К., Барабаш Л. В.,
Бондаренко Н. В., Власюк С. А.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). *Konventsiiia pro osnovni tsili ta normy sotsialnoi polityky № 117 : ratyfikovano Zakonom № 692-VIII vid 16.09.2015 [Convention concerning basic aims and standards of social policy № 117 : ratified by Law №. 692-VIII from 16.09.2015]*. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_016 [in Ukrainian].

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Vedomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, St. 141. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96-%D0%B2%D1%80/page> [in Ukrainian].

3. Skrzypek-Ahmed, S., & Wołowiec, T. (2015). Problemy harmonizacji opodatkowania opodatkowania dochodów osób fizycznych u krajach UE. *Zeszyty Naukowe WSEI. Seria: Ekonomia*, 10 (1), 77—105.

4. Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2005). The Limited Role of the Personal Income Tax in Developing Countries. *Journal of Asian Economics*, 6 (16), 928—946. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/paper/tpitpwps/0508.htm>.

5. Šimović H. (2012). Effect of expenditures in personal income taxation on horizontal equity in Croatia. *Working Paper Series Paper, 12-03*. Retrieved from <https://hrcak.srce.hr/file/201682>.

6. Tropina, O., & Honta, O. (2012). Sotsialni aspekty formuvannia efektyvnoi podatkovoi polityky [Social aspects of the formation of effective tax policy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika — Bulletin of Kyiv national University named after Taras Shevchenko. Economy*, 138, 5—8 [in Ukrainian].

7. Grattan, M. (November, 20, 2017). In come tax relief on Turnbull's agenda. *The Conversation*. Retrieved from <http://theconversation.com/income-tax-relief-on-turnbulls-agenda-87794>.

8. Smit, A. (2018). *Doslidzhennia pro pryrodu i prychyny bahatstva narodiv [Research about the nature and causes of the wealth of Nations]*. Kyiv: Nash format [in Ukrainian].

9. The Ministry of economic development and trade of Ukraine. (2017). *Zahalni tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini. 9 misiatsiv 2017 roku [The General trends of the shadow economy in Ukraine. 9 months of 2017]*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> [in Ukrainian].

10. *Mirovoj atlas danyh. Ukraina — Koehfficient Dzhini [World data Atlas. Ukraine — the Gini Coefficient]*. (2016). — Retrieved from <https://knoema.ru/atlas> [in Russian].

11. *Dokhody biudzhetu [Budget revenues]*. (2018). *Tsina derzhavy — The value of a state*. Retrieved from <http://cost.ua/budget/revenue> [in Ukrainian].

12. *Minfin*. (2018). *Valovoj vnutrennij produkt [Gross domestic product]*. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp> [in Russian].

13. European Commission. (2018). Taxation trends in the European Union. Retrieved from https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en.

The article is recommended for printing 10.09.2018

© Bechko P. K., Barabash L. V.,
Bondarenko N. V., Vlasiuk S. A.